

POSTANOWIENIE

30 grudnia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Beata Janiszewska

na posiedzeniu niejawnym 30 grudnia 2024 r. w Warszawie
w sprawie z powództwa M. Z. i I. Z.
przeciwko Bank spółce akcyjnej w W.
o zapłatę i ustalenie,
na skutek skargi kasacyjnej Bank spółki akcyjnej w W.
od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi
z 3 marca 2023 r., I ACa 2817/22,

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Bank spółki akcyjnej w W. na rzecz M. Z. i I. Z.
kwotę 5400 (pięć tysięcy czterysta) złotych tytułem zwrotu
kosztów postępowania kasacyjnego.**

l.n

UZASADNIENIE

Pozwany Bank S.A. w W. (dalej: bank) wniósł skargę kasacyjną od wyroku Sądu Apelacyjnego w Łodzi, którym uwzględniono jedynie w nieznaczej części apelację skarżącego w sprawie o ustalenie i zapłatę toczącej się z powództwa M.Z. i I.Z.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Jako pierwszą przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania skarżący wskazał występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych ujętych

w formę jedenastu pytań. Sposób ich ujęcia (s. 2-7 skargi kasacyjnej) uzasadnia poczynienie uwagi, że zgodnie z utrwalonym stanowiskiem orzecznictwa przywołanie przyczyny kasacyjnej unormowanej w art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c. wymaga poprawnego zidentyfikowania problemu, w tym odniesienia go do konkretnych przepisów. Konieczne jest także przedstawienie argumentów prowadzących do rozbieżnych ocen danego zagadnienia (zob. postanowienie SN z 10 maja 2001 r., II CZ 35/01). Podniesiony problem musi również charakteryzować się nowością; zagadnienie, które było już przedmiotem wypowiedzi Sądu Najwyższego, co do zasady traci ten walor (zob. postanowienie SN z 19 marca 2012 r., II PK 294/11). Istotność problemu prawnego wyraża się natomiast w tym, że ma on znaczenie precedensowe dla rozstrzygania podobnych spraw lub rozwoju jurysprudencji (zob. postanowienie SN z 23 marca 2012 r., I CSK 496/11). Obowiązkiem wnoszącego skargę jest wywiedzenie i uzasadnienie występującego w sprawie problemu w sposób zbliżony do tego, jaki przewidziany jest przy przedstawianiu zagadnienia prawnego przez sąd odwoławczy na podstawie art. 390 k.p.c. (zob. postanowienie SN z 18 lutego 2015 r., II CSK 428/14).

Tylko we wskazanych wyżej okolicznościach może być realizowana publicznoprawna funkcja skargi kasacyjnej. Jednocześnie przedstawiony Sądowi Najwyższemu problem musi mieć konkretny związek z rozstrzygnięciem danej sprawy, to jest z zarzutami skargi oraz podstawą prawną i faktyczną zaskarżonego wyroku (zob. postanowienie SN z 21 maja 2013 r., IV CSK 53/13). Przyjęcie skargi do rozpoznania ma bowiem na celu zarówno realizację interesu publicznego, jak i ochronę praw prywatnych. Zagadnienie prawne powinno mieć więc taki wymiar problemowy, aby udzielona przez Sąd odpowiedź miała znaczenie dla rozstrzygnięcia o zasadności skargi kasacyjnej wniesionej w sprawie, w której pytania zostały zadane, a jednocześnie – dzięki uniwersalnemu ujęciu – odpowiedź ta uzyskiwała walor aplikacyjny w rozstrzyganiu innych spraw. Oznacza to, że do sformułowania zagadnienia prawnego konieczne jest wydobycie z okoliczności faktycznych sprawy elementów charakterystycznych dla określonej grupy lub kategorii przypadków, a następnie generalizacja konstrukcyjnych elementów dostrzeżonego problemu prawnego, które będą stanowiły ośnowę analizy prawnej; dzięki temu odpowiedź na zagadnienie prawne, nie zatracając więzi

z rozpoznawaną sprawą, może służyć ocenie problemów jurystycznych występujących w innych sprawach.

Przedstawione przez skarżącego pytania nie stanowią istotnych zagadnień prawnych w opisanym wyżej znaczeniu; istotna część tych kwestii została już bowiem rozstrzygnięta w orzecznictwie, a pozostałe nie mają charakteru problemów istotnych (w rozumieniu przepisów o przyczynach kasacyjnych), ewentualnie nie występują w sprawie. Wobec objętości skargi (pismo liczy sto stron nasyconego drukiem maszynopisu) uzasadnione jest przy tym przypomnienie, że skarga kasacyjna powinna być zwięzła, a rolą skarżącego jest przedstawienie w jasny, prosty sposób przyczyn, dla których powinna zostać ona przyjęta do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 18 grudnia 2013 r., III CSK 311/13). Oczywiście niespełnienie tego wymagania, które jedynie częściowo można wytłumaczyć liczbą występujących kwestii prawnych oraz doniosłością sprawy dla strony skarżącej, uzasadnia wyjaśnienie w sposób syntetyczny przyczyn, z powodu których w sprawie nie występują obecnie istotne zagadnienia prawne.

Pierwsze z pytań sformułowanych przez bank dotyczyło tego, czy zawarte w umowie kredytu indeksowanego postanowienia waloryzacyjne określonej treści wykraczają poza sferę swobody umów (art. 353¹ k.c.). Zagadnienie to nie ma znaczenia dla sprawy, gdyż Sąd Apelacyjny uznał, że postanowienia te są niedozwolone (art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c.), a nie: nieważne na podstawie art. 58 § 1 k.c. Z tego samego względu jako nieistotne jawi się także pytanie drugie, dotyczące relacji sankcji z art. 58 § 1 k.c. oraz art. art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Sam bank dostrzega przy tym, że kwestia ta została już rozstrzygnięta w uchwale SN z 28 kwietnia 2022 r., III CZP 40/22.

Pytanie trzecie dotyczyło dopuszczalności żądania „ustalenia nieważności umowy”, jako że żądanie to nie odpowiada treści art. 189 k.p.c., i ewentualnych skutków takiego sformułowania żądania pozwu. Jest oczywiste, że tak sformułowane żądanie jest wadliwe; na podstawie art. 189 k.p.c. orzeka się bowiem o istnieniu lub nieistnieniu prawa lub stosunku prawnego. Jednocześnie jednak w większości przypadków tego rodzaju niedokładność w formułowaniu żądania pozwu, choć naganna, nie stwarza wątpliwości co do tego, czego w istocie domaga

się powód. Zwykle zatem niedoskonałość tego rodzaju nie rodzi dalszych, negatywnych konsekwencji – choć, w celu uniknięcia niejasności, Sąd pierwszej instancji powinien był dążyć do precyzyjnego sformułowania żądania przez powoda.

Czwarte z pytań odnosiło się do kwestii posiadania przez konsumentów interesu prawnego w dochodzeniu ustalenia nieistnienia stosunku prawnego mającego wynikać z umowy kredytu, która zgodnie z twierdzeniami powodów jest nieważna, jeżeli przysługuje im możliwość żądania zapłaty – tytułem zwrotu bezpodstawnego wzbogacenia. Kwestia ta była już wyjaśniana w orzecznictwie po wielokroć (zob. postanowienie SN z 14 października 2024 r., I CSK 2943/23, i przywołane tam orzecznictwo).

Pytanie piąte dotyczyło dopuszczalności wyeliminowania przez strony z umowy postanowienia abuzywnego przez zawarcie aneksu zastępującego wspomniane postanowienie treściami, które nie są niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 zd. 1 k.c. Działanie takie jest oczywiście możliwe, lecz kwestia ta nie ma znaczenia dla sprawy, gdyż zawarty przez strony 7 grudnia 2012 r. aneks do umowy działał jedynie na przyszłość. Nie mógł więc wpływać na ocenę, czy umowa stron była *ex tunc* nieważna z uwagi na jej niewykonalność wynikającą z tego, że kluczowe dla umowy postanowienia nie wiązały konsumentów (powodów).

Pytanie szóste odnosiło się do zagadnienia dopuszczalności objęcia ochroną z art. 385¹ k.c. osoby, która środki uzyskane z umowy kredytu przeznaczyła na cele związane z działalnością gospodarczą. Nie ma ono związku ze sprawą. W sprawie nie ustalono, „by w dacie zawierania umowy powód wykorzystał zakupioną nieruchomość w sposób bezpośrednio związany z działalnością gospodarczą”, lecz stwierdzono, że zakup kredytowanej nieruchomości nastąpił w celu realizacji potrzeb mieszkaniowych.

Siódme z pytań zdaje się stanowić efekt nieporozumienia. Choć postanowienia umów odzwierciedlające przepisy prawa zasadniczo wyłączone są spod kontroli pod kątem abuzywności (art. 1 ust. 2 dyrektywy 93/13), to przywołanie tego przepisu nie może mieć wpływu na kierunek oceny sprawy. Artykuł 111 ust. 1 pkt 4 pr.bank. nakłada bowiem na banki obowiązek publikowania tabel kursowych,

tymczasem sporne klauzule indeksacyjne nie powielały treści tego przepisu (nie nakładały na skarżącego analogicznego obowiązku), lecz określały wartości kursów walut, co jest oczywiście odmienną materią.

Pytanie ósme dotyczyło tego, czy kontroli przez pryzmat art. 385¹ § 1 k.c. podlega postanowienie umowne rozumiane w sposób normatywny, czy też jako jednostka redakcyjna tekstu. W tej kwestii nie budzi wątpliwości, że przedmiotem kontroli są postanowienia umowne w rozumieniu prawnym, a nie: wyodrębnione graficznie czy gramatycznie części tekstu umowy (zob. wyrok SN z 6 grudnia 2024 r., II CSKP 132/23). Można przypuszczać, że celem banku, związanym z wyeksponowaniem tego zagadnienia, jest dążenie do wykazania, że w sprawie błędnie rozciągnięto ocenę o niedozwolonym charakterze postanowień związanych ze sposobem dokonywania przeliczeń walutowych na cały mechanizm indeksacji. Rzecz jednak w tym, że – o czym mowa w uchwale pełnego składu Izby Cywilnej SN z 26 kwietnia 2024 r., III CZP 25/22 (punkt 1 i 2) – w braku możliwości dokonywania stosownych przeliczeń umowa nie nadaje się do wykonania.

Wspomniana wyżej uchwała rozwiewa również wątpliwości wskazane w pytaniach dziewiątym, dziesiątym i jedenastym. Dotyczyły one bowiem możliwości dalszego obowiązywania umowy kredytu indeksowanego do waluty obcej po wyeliminowaniu z niej odesłania do tabeli kursowej banku.

Jako drugą przyczynę kasacyjną skarżący wskazał potrzebę wykładni jedenastu różnych unormowań (pojedynczych przepisów lub ich grup), stwierdzając, że są to przepisy budzące poważne wątpliwości lub wywołujące rozbieżności w orzecznictwie sądów. W tej części uzasadnienia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania nie zaprezentowano jednak nowych treści, lecz w istocie powielono kwestie wskazane wyżej jako istotne zagadnienia prawne. Unikając, odmiennie od skarżącego, nadmiernej rozciągłości wypowiedzi, należy zatem stwierdzić, że z opisanych wyżej względów wątpliwości banku co do treści przepisów wskazanych na s. 8-11 skargi nie uzasadniają przyjęcia skargi kasacyjnej pozwanego do rozpoznania.

Jako trzecią przyczynę przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania pozwany wskazał nieważności postępowania. W jego ocenie zaskarżony wyrok został

bowiem wydany z naruszeniem art. 367 § 3 k.p.c., do którego doszło wskutek rozpoznania apelacji banku w składzie jednoosobowym. Skarżący powołał się przy tym na stanowisko prawne wyrażone w uchwale (7) SN – zasadzie prawnej – z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22, stwierdzając, że rozpoznanie sprawy przez sąd w składzie ukształtowanym stosownie do art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 ustawy z dnia 2 marca 2020 r. o szczególnych rozwiązaniach związanych z zapobieganiem, przeciwdziałaniem i zwalczaniem COVID-19, innych chorób zakaźnych oraz wywołanych nimi sytuacji kryzysowych (dalej: u.cov.) „ograniczało prawo do sprawiedliwego rozpoznania sprawy i nie było konieczne dla ochrony zdrowia publicznego” (s. 11 skargi).

Zawarcie w art. 398⁹ k.p.c. przyczyny kasacyjnej w postaci nieważności postępowania wynika z konieczności możliwie każdorazowego eliminowania uchybień procesowych o najdonioślejszym charakterze. Stosownie do art. 398¹³ § 1 k.p.c. nieważność postępowania należy brać pod uwagę z urzędu. Oznacza to także możliwość uwzględnienia skargi niezależnie od tego, czy skarżący sformułował stosowny zarzut naruszenia określonego przepisu postępowania, oraz tego, czy wykazał on możliwość wpływu tego uchybienia na wynik sprawy (zob. postanowienie SN z 17 grudnia 2002 r., III CZP 72/02). Jednocześnie, mając na względzie okoliczność, że na etapie tzw. przedsądu nie dochodzi do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej, w uzasadnieniu wniosku o przyjęcie tej skargi do rozpoznania nie jest konieczne najzupełniej pewne wykazanie, że postępowanie przed sądem drugiej instancji dotknięte było wadliwością określoną w art. 379 k.p.c. Konieczne jest jednak przedstawienie argumentacji, z której wynika, że stan taki jest co najmniej wysoce prawdopodobny (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

W sprawie nie uprawdopodobniono, by zaszła wskazana przez pozwanego przyczyna nieważności postępowania. Z przedstawionych przez skarżącego racji wynika bowiem, że zdaje on sobie sprawę, iż skład sądu nie był sprzeczny z przepisami prawa. Do ukształtowania tego składu znajdował bowiem zastosowanie art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 u.cov., zgodnie z którym sprawa mogła zostać rozpoznana w składzie jednoosobowym. Bank dostrzega zatem, że nie zachodzi sytuacja, o której mowa w art. 379 pkt 4 k.p.c., natomiast oczekiwanie

niezastosowania przepisu o randze ustawowej szczególnego tłumaczy zasadniczo przywołaniem tezy uchwały siedmiu sędziów SN – zasady prawnej SN z 26 kwietnia 2023 r., III PZP 6/22.

Do wydania zaskarżonego wyroku Sądu Apelacyjnego doszło jednak przed wydaniem tej uchwały (3 marca 2023 r.), toteż przyjęta w niej wykładnia przepisów prawa nie była wiążąca w niniejszej sprawie. Zgodnie bowiem z treścią uchwały wiąże ona – stosownie do stanowiska wyrażonego w jej sentencji, a odmiennego od wyjaśnienia zawartego w uzasadnieniu – „od dnia jej podjęcia”. Nie istnieje zatem obecnie potrzeba rozważenia ewentualnego formalnego wpływu tej uchwały na obranie określonego kierunku oceny prawnej przez Sąd Najwyższy orzekający w przedmiocie przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania. Jednocześnie treści zawarte w uzasadnieniu wskazanej uchwały nie przekonują o trafności wyrażonego w niej stanowiska, wobec czego nie zachodzą również podstawy do uznania, by poglądy stojące za podjęciem uchwały miały znaleźć przełożenie na rozstrzygnięcie o zasadności – opartego na częściowo zbliżonych motywach – wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania (zob. postanowienie SN z 18 lipca 2024 r., I CSK 2176/23).

Podzielenie stanowiska zaprezentowanego przez skarżącego wymagałoby w istocie pominięcia przepisu ustawy z uwagi na jego – rzekomą – niezgodność z Konstytucją, a zarazem przyjęcia, że w miejsce pominiętej regulacji zastosowanie powinien być znaleźć art. 367 § 3 k.p.c. w brzmieniu sprzed 28 września 2023 r. Sąd Najwyższy nie dostrzega jednak przyczyn, dla których art. 15zzs¹ ust. 1 pkt 4 u.cov. miałby wymagać zbadania zgodności z Konstytucją (w trybie właściwym, tj. przewidzianym przez art. 193 Konstytucji), ani tym bardziej racji, dla których pominięcie zastosowania tego przepisu miałyby być uznane za dopuszczalne w jednostkowej sprawie.

Kierując się przedstawionymi względami, Sąd Najwyższy uznał, że z motywów skargi kasacyjnej nie wynika, by zachodziły przyczyny określone w art. 398⁹ § 1 k.p.c., co uzasadniało odmowę przyjęcia tej skargi do rozpoznania. O kosztach postępowania rozstrzygnięto zgodnie z zasadą odpowiedzialności za wynik sprawy, ich wysokość ustalając na podstawie § 2 pkt 7 w zw. z § 10 ust. 4

pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r.
w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Z uwagi na powyższe, na podstawie art. 398⁹ § 1 k.p.c., orzeczono, jak
w sentencji postanowienia.

Beata Janiszewska

[J.T.]

[a.ł.]